

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle työttömien opiskelua ja työttömyysturvaoikeutta koskevaksi lainsäädännöksi

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia (1290/2002), julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia (916/2012) sekä työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettua lakia (1269/2020).

Opintojen pää- ja sivutoimisuutta arvioitaisiin esityksen mukaan opintojen laajuuden perusteella jatkossa vain tiettyjen erikseen määriteltyjen opintojen osalta. Työnhakijan muilla kuin erikseen määritellyillä opinnoilla ei olisi vaikutusta työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta.

Työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisia opintoja arviolta yli kuukauden ajan opiskelevia työnhakijoita nykyisin koskeva ja määrältään alennettu työnhakuvelvollisuus rajattaisiin koskemaan vain sellaisia omaehtoisia opintoja opiskelevia, jotka eivät ole suorittaneet peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta

Yleisiä huomiota esityksestä

Suomen maine korkean osaamisen maana edellyttää koulutustason nostoa kaikissa ikäryhmissä ja etenkin nuorten aikuisten kohdalla. Tämä on myös Suomen kansallinen tavoite.

Pääsääntöisesti koulutustason nosto rahoitetaan opintoetuuksilla, mutta kyseessä oleva hallituksen esitys laventaisi mahdollisuutta opiskella työttömyysetuudella. Tämä asettaa opiskelijat lähtökohtaisesti eriarvoiseen asemaan. Kärjistetysti voisi sanoa, että osa opiskelee opintoetuudella ja rahoittaa opiskelunsa ja elämänsä lainarahalla, kun samaan aikaan osa opiskelee työttömyysetuudella ja rahoittaa opiskelunsa ja elämänsä toimeentulotuella. Opiskelijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi tulisi opinnot rahoittaa aina opintoetuudella.

Luonnoksen työttömyysturvalakia koskevat muutosesitykset

Kun katsotaan esityksen vaikutuksia kuntatalouteen, konkretisoituu valtion ohjaus- ja tavoitevaikutusten ristikkäisyys. TE2024-uudistuksessa kunnille on luotu kannustava rahoitusmalli, joka kasvattaa kunnan maksuosuutta työttömyysetuudella opiskelun aikana. Se kannustaa kuntia ohjaamaan asiakasta

töihin kesken opiskelujenkin, vaikka koulutustason noston merkitys työllisyyttä parantavana toimenä asiakkaan työurassa on tutkitusti kestävämpi ratkaisu. Tässä esityksessä kannusteet asiakkaalle ovat päinvastaiset.

Esityksessä ei ole arvioitu millään lailla esityksen vaikutuksia kuntien työmarkkinatukimaksuihin. Esityksessä on kyllä tunnistettu, että kuntien kustannukset kasvavat esityksen myötä, mutta samassa yhteydessä todetaan, ettei niitä voi arvioida luotettavasti. **Me Kuntaliitossa katsomme, että koska esityksellä on selviä vaikutuksia kuntien työmarkkinatuen rahoitusosuuteen ja uudistus tulee selvästi kasvattamaan kuntien rahoitusvastuuta etenkin kannustavan rahoitusmallin astuessa voimaan, on kasvavat kustannukset myös pysyttävä jollain lailla arvioimaan, jotta kunnat voivat niihin varautua.**

Ehdotettu muutos työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisia opintoja opiskelevien palveluprosessiin lisää merkittävästi myös työmäärää sekä työ- ja elinkeinotoimistoissa että kuntakokeiluissa, jonne on keskitetty maahanmuuttajien palvelut. Pohjoismainen työvoimapalvelumalli on ollut käytössä toukokuun alusta lähtien ja jo nyt voidaan sanoa, että lausuntokierroksella esiin nostetut suuret huolet työnhakukeskustelujen resursoinnissa olivat aiheellisia. **Me Kuntaliitossa pidämme tärkeänä, että tästä uudistuksesta aiheutuvat muun muassa esimiestyöhön, toimitiloihin, ict- menoihin ja perehdytykseen liittyvät uudet kustannukset myös arvioidaan.**

Esityksessä myös todetaan, että kustannukset voivat kasvaa enemmän, jos hakijat ilmoittavat työllistymissuunnitelman toteuttamisesta ja tarjotun työn hakemisesta merkittävässä määrin muulla tavoin kuin verkkopalvelun kautta. Tämä tulisi ottaa huomioon resurssilaskelmissa, sillä uudistus kasvattaa maahanmuuttaja-asiakkaiden kotouttamislain mukaisten omaehtoisten opintojen osalta työnhakukeskustelujen määrää. Työnhakukeskustelujen lisääntyminen lisää myös tulkkaukspalvelujen kysyntää ja sitä kautta myös kustannuksia.

Työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisia opintoja opiskelevien palveluprosessi ja työnhakuvelvollisuus

Hallituksen esityksessä todetaan, että työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisia opintoja opiskelevien ammatillisia valmiuksia antavan koulutuksen suorittaneiden työnhakijoiden siirtäminen täysimääräisen työnhakuvelvollisuuden piiriin vahvistaisi julkista taloutta vuonna 2023 arviolta noin 10 miljoonalla eurolla.

Kun työtön työnhakija opiskelee työttömyysetuudella yli kuukauden kestäviä omaehtoisia opintoja, hän on alennetun työnhakuvelvollisuuden piirissä eli hänen on haettava kolmen kuukauden tarkastelujaksojen aikana kolmea työpaikkaa. Esityksen mukaan alennettu työnhakuvelvollisuus rajattaisiin koskemaan vain sellaisia omaehtoisia opintoja opiskelevia työnhakijoita, jotka eivät ole

suorittaneet peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta. Kaikki muut omaehtoisia opintoja suorittavat työnhakijat olisivat esityksen mukaan täysimääräisen työnhakuvelvollisuuden piirissä. Tämä tarkoittaisi kuukauden kestävän tarkastelujakson aikana neljän työpaikan hakemista.

Työnhakuvelvoitteen kiristäminen voi jopa johtaa siihen, että työnhakijan mahdollisuudet suorittaa opintoja vaikeutuvat. Omaehtoinen opiskelu kohentaa työnhakijan työmarkkinakelpoisuutta, antaa mahdollisuuden vaihtaa kokonaan alaa ja kehittää työelämän kannalta relevanttia osaamista, jolloin työnhakijalla on entistä suurempi todennäköisyys työllistyä. Muutosesitys saattaa lyhyellä tähtäimellä johtaa nopeampaan työllistymiseen, mutta voi samalla myös heikentää seuraavien työsuhteiden pysyvyyttä.

Me Kuntaliitossa haluamme nostaa esiin huolestamme siitä, kuinka työnhakijoiden tosiasialliset mahdollisuudet suoriutua omaehtoisista opinnoista voisivat käytännössä toteutua. Opiskelun ohella sekä työnhakukeskusteluihin osallistuminen että työpaikkojen hakeminen työnhakuvelvollisuuden mukaisesti tarkasti määriteltyjen ajanjaksojen puitteissa on vaativa tehtävä.

Esityksen mukaan kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa tarkoitettuja työttömyysetuudella tuettuja omaehtoisia opintoja opiskelevien työnhakijoiden osalta työnhakukeskustelujen lisääntyminen voi aiheuttaa tulkkauspalvelujen kysynnän kasvua. Tämän osalta esityksessä todetaan, että maahanmuuttajille järjestetään henkilökohtaista palvelua melko paljon jo nykyisin, eikä esitetty muutos sen vuoksi välttämättä vaikuttaisi maahanmuuttajille järjestettäviin työnhakukeskusteluihin samalla tavalla kuin muihin työnhakijoihin.

Työnhakukeskustelujen lisääntyminen aiheuttaa väistämättä myös tulkkauspalvelujen kasvavaa tarvetta. Seikka, että maahanmuuttajille järjestetään jo nyt paljon henkilökohtaista palvelua, on osoitus siitä, että maahanmuuttajat tarvitsevat enemmän henkilökohtaista palvelua kuin kantaväestöön kuuluvat asiakkaat. Jos nykyiseen useammin tapahtuvaan henkilökohtaiseen palveluun sisällytetään lisäksi työnhakukeskustelut, saattaa se vähentää muun tarvittavan henkilökohtaisen palvelun saatavuutta. Yleisesti kunnissa on todettu, että esimerkiksi palveluun käytettävän ajan ja henkilöresurssin tarve maahanmuuttajien palveluissa on noin 1,5–2-kertainen verrattuna kantaväestön tarvitsemiin palveluihin. Myös käyntikertoja saman palvelun toteutumiseen tarvitaan usein enemmän kuin kantaväestön palveluihin. Jotta työnhakukeskusteluista olisi hyötyä maahanmuuttajan työllistymisen edistämisessä ilman, että vähennetään muuta henkilökohtaista palvelua, on Kuntaliiton mielestä välttämätöntä lisätä keskustelujen toteuttamiseen riittävät tulkkaus- ja henkilöstöresurssit. Muutoin lain tavoitteet saattavat jäädä toteutumatta.

**Me Kuntaliitossa pidämme tärkeänä, että rahoituksen riittävyyttä tulkkauks-
kustannusten ja uusien tehtävien kustannusten korvausten osalta seurataan.
Mikäli korvaustaso ei ole riittävä, tulee sitä korjata kotoutumisen edistämisen
onnistumisen varmistamiseksi.** Erityisesti on turvattava tulkkaukseen käytet-
tävien resurssien riittävyys. Esityksen mukaan tulkitsemisesta aiheutuneet
kustannukset sisällytetään osaksi laskennallista korvausta. Tällä hetkellä tul-
kitsemisen kustannuskorvauksissa kunnille ei ole määritelty aikarajaa. On
otettava huomioon se, että kaikkiin kuntiin ei välttämättä muuta kansainvä-
listä suojelua saavia vuosittain, jolloin tulkitsemisen kustannusten korvausaika
katkeaa eikä korvaus vastaisi mahdolliseen tarpeeseen. Kaikkien kotoutujien
suomen tai ruotsin kielen oppiminen ei tapahdu niin nopeasti, että tulkin apua
ei tarvittaisi. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että tällaisissa tapauksissa kunnalle
voidaan korvata tulkitsemisen kustannukset muutoin kuin laskennallisen kor-
vauksen osana.

Esityksen ehdotus siirtää opiskelijat täysimääräisen työnhakuvelvollisuuden
piiriin vaikuttaa asiakasnäkökulmasta epäjohtonmukaiselta; ensin asiakkaalle
annetaan lupa opiskella työttömyysetuudella ja opintojen aikana asiakkaan tu-
lisi osallistua työnhakukeskusteluihin ja ottaa vastaan työpaikka, jolloin opin-
not jäisivät kesken. Asiakas ei saisi koulutustason noston tarjoamaa suojaa tu-
levaa työttömyyttä vastaan ja julkisen sektorin näkökulmasta asiakkaalta voi-
vat jäädä opinnot kesken.

Esityksen mukaan työnhakukeskusteluja eikä täydentäviä työnhakukeskuste-
luja käydä yli kuukauden ajan opiskelevien, koulutusta vailla olevien ja kotout-
tamisen edistämisestä annetun lain 22–24 §:ssä tarkoitetulla tavalla työttö-
myysetuudella tuettuna opiskelevien osalta. Tämä tarkoittaisi siis sitä, että
jatkossa TE2024-uudistuksen myötä kunnat rahoittaisivat työttömyysetuu-
della opiskelevien koulutusta vailla olevien opiskelua ja esimerkiksi maahan-
muuttajien luku- ja kirjoitustaidon opintoja. **Kuntaliitto esittää, että vapaan
sivistystyön opetussuunnitelman mukainen luku- ja kirjoitustaidon opiskelu
ja koulutusta vailla olevien koulutus rahoitetaan muulla tavoin kuin työttö-
myysetuudella. Vaihtoehtona voisi olla, että valtio kantaa rahoitusvastuun
kokonaisuudessaan niistä henkilöistä, joiden kanssa ei käydä lain mukaisesti
työnhakukeskusteluja.**

SUOMEN KUNTALIITTO

Jarkko Huovinen
Johtaja

Erja Lindberg
Kehittämispäällikkö